

אוצר הליכות

• חנוכה תשפ"ו •

על פי פסקי מרנא "השבט-הלוי" זצוק"ל
שנאמרים בביהמ"ד "שבט הלוי" אחוזת ברכפלד - מודיעין עילית
ע"י הרב אלטר אליהו מרמורשטיין שליט"א
ראש כולל ישועות יעקב ומח"ס המינים המהודרים

ערב חנוכה

א. בתפילת מנחה של ערב חנוכה אין אומרים תחנון (רמ"א סי' תרפ"ג ס"א).

הדלקת נר חנוכה בבית הכנסת

א. נוהגין להדליק נרות חנוכה בבית הכנסת בין מנחה למעריב משום פירסומי ניסא.

ב. המדליק את הנרות בבית הכנסת^[1] מברך את שלושת הברכות א. להדליק נר חנוכה. ב. שעשה ניסים. ג. שהחיינו ואח"כ חוזר ומדליק בביתו ואף חוזר ומברך את שלושת הברכות^[2], (מבית לוי).

ג. מי שהדליק בביתו נר ראשון של חנוכה, ובירך ג' ברכות, ואחר כך מדליק בבית הכנסת, יברך שוב ג' ברכות (שו"ת זרע אמת ח"א סי' צ"ו). וכך הורה מרנא השבט הלוי זצ"ל^[3] (שמעתי מהגר"י זנגר שליט"א).

ד. אָבֵל רח"ל (תוך י"ב חודש על הוריו או תוך שלושים על שאר קרובים), לא ידליק נר ראשון בבית הכנסת. אבל בשאר הימים יכול להדליק (משנ"ב סי' תרע"א סקמ"ד).

זמן הדלקת נר חנוכה

א. איתא בגמרא שבת (כא:): מצות נר חנוכה משתשקע החמה עד שתכלה רגל מן השוק. ויש בזה כמה שיטות בפוסקים - א. דעת הטור והשו"ע שזמנו בצאת הכוכבים. ב. יש אומרים שזמנו כשנתכסה השמש מעינינו, והוא בשקיעת החמה, וכן מנהג תלמידי הגר"א. וכן המנהג בירושלים להדליק עם השקיעה^[4].

ב. לדעת השו"ע שיש להדליק בצאת הכוכבים. כיוון שבאותה שעה הוא זמן תפילת ערבית, יש להתפלל ערבית תחילה, ומיד לאחריה להדליק^[5]. וכן נהג מרנא השבט הלוי זצ"ל להדליק אחר תפילת ערבית.

ג. אף מי שנוהג להדליק עם שקיעת החמה אם התאחר ולא הדליק עד צאת הכוכבים, יתפלל ערבית, ואח"כ ידליק (סי' תרע"ב משנ"ב סק"א).

ד. כתב המשנה ברורה (סי' תרע"ב סק"א) "ודע דאפילו הנוהגין תמיד להדליק אחר תפילת ערבית, מן הנכון שיכינו עכ"פ השמן בתוך הנרות קודם תפילת ערבית, כדי שיהיה מוכן תיכף אחר תפילת ערבית להדליק, דאם יעשה הכל אחר תפילת ערבית בוודאי יש לחוש שיעבור עיקר זמן הדלקתו והוא חצי שעה מדינא דגמרא"^[6].

ה. ואף אלו שנהגו להדליק בתוך ביתם^[7] ע"פ הרמ"א (סי' תרע"א ס"ז), כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ז סי' פ"ד) 'שצריך להזדרז להדליק נרות כעין שורש תקנתם בתחילה'^[8].

[1] ישיבה שהיכל בית המדרש שלהם בתוך בנין הפנימיה. אם המדליק הוא בחור הישן בפנימיה. יכון שאינו רוצה לצאת ידי חובה, בכדי שיוכל לברך בחדרו, שמעת מהגרש"א שטרן שליט"א.

[2] המשנ"ב סי' תרע"א סקמ"ה כתב דיאמר שהחיינו רק אם מדליק להוציא את אשתו ובני ביתו. וכתב בשו"ת זרע אמת (ח"א סי' צ"ו) [שהוא מקור דברי המשנ"ב] מפני שברכת שהחיינו נתקנה על הזמן של חנוכה, וכיון שבירך, שוב אינו יכול לברך. וכן הביא בשע"ת סק"א. אמנם המנהג אינו כן, אלא שחוזר תמיד ומברך שהחיינו, כיון שההדלקה בבית הכנסת אינה אלא משום מנהג ואינו נחשב כמי שבירך על ההדלקה (מבית לוי, אגרות משה ח"א סי' ק"צ).

[3] וכן הוא דעת החזו"א. אבל דעת הגריש"א דלא יברך. ובכפף החיים מובא בשם הבן איש חי שאין לברך 'שהחיינו' שוב בבית הכנסת אם כל הציבור כבר הדליקו בבתיהם. וכן פסק הגר"נ קרלין זצ"ל בספר חוט שני - חנוכה שבאופן כזה אין לברך פעם נוספת שהחיינו אף לדעת הזרע אמת (מ"ב דרשו). - יש עצה לנוהגים כהפוסקים הנ"ל, שאחד לא ידליק עדיין נ"ח, ויבוא לבית הכנסת ויברך ג' ברכות וידליק, ואח"כ יברך בביתו.

[4] דעת החזו"א להדליק כעשרים דקות אחר השקיעה. וביאר מרנא החזו"א למרנא הקהילות יעקב טעמו, משום דשרגא בטיהרא מאי אהני. ועיין שם עוד בס' הליכות והנהגות לבעל הקהילות יעקב (עמ' ל"ו). מתאמרי משמיה של הגר"י ברטלר זצ"ל שביאר, שזהו תחילת השקיעה השניה לחשבון צאת הכוכבים לשי' החזו"א.

[5] שני טעמים לדבר: א. מצות עשה ד"קריאת שמע" שהיא מה"ת, קודמת לנר חנוכה שהוא דרבנן. ב. מצות "קריאת שמע" ותפילה שהיא תדירה, קודמת לנר חנוכה שאינו תדיר. ועיין קיצוש"ע סי' קל"ט ס"ו. וכ"כ חיי אדם כ' קנ"ד ס' י"ח. וע' שו"ת שבט הלוי ח"ד סי' ס"ו.

[6] מרנא השבט הלוי זצ"ל הכין את הפתילות מבעוד יום (הליכות שבה"ל). ושמעתי מנכדו הגר"ע הלוי ואזנר שליט"א שפעם אחת חזר מרנא השבט הלוי זצ"ל מחו"ל, וביקש ממנו להכין לו המנוחה כדי שיוכל להדליק מיד אחר תפילת ערבית.

[7] כדאי לציין דברי האור דרוע סי' שכ"ג ח"ל והאינא דליכא סכנה לא ידענא מאי טעמא אין אנו מדליקין בחצרות, ובעל העיטור (עשרת הדברות הל' חנוכה) נותן את הטעם "ואחר שנהגו על הסכנה נהגו".

[8] ולהמליץ טוב על המתאחרים בהדלקת נר חנוכה. - י"ל דהטור סוף סי' תרע"ב כתב "ונראה לי שאף לדין צריך לדקדק בשיעור, שאע"פ שמדליקין בפנים, כיון שמדליקין בפתח הבית, והוא פתוח, יש היכירא לעוברים ושבים". וכתב הב"ח "היינו דוקא לזמן רבינו

- ו. בעל הבית החוזר לביתו בשעה מאוחרת, [9] ידליק כשיבוא לביתו, [10] ולא יאמר לשליח להדליק עבורו בזמן הדלקת נרות. משום דמצוה בו יותר מבשלוחו (ש"ת שבט הלוי ח"ד ס"ו ס"ז). ואמנם כל זה דווקא בתנאי שיחזור לביתו בזמן שמותר עדיין להדליק, דהיינו עד עמוד השחר (משנ"ב סי' תרע"ב סק"י).
- ז. אם האשה חוזרת מאוחר לביתה, ימתין לה בעלה בהדלקתו, אף אם הוא מדליק בחוץ (מבית לוי).

שיעור זמן בעירת הנרות

- א. צריך לתת שמן בנרות בכדי שידלקו לפחות חצי שעה לאחר צאת הכוכבים. ואף המדליק קודם צאת הכוכבים יתן שמן בכדי שידלק עד חצי שעה אחר צאת הכוכבים. (שו"ע סי' תרע"ב ס"ב ומ"ב סק"א).
- ב. וכן בנר שעווה צריך להקפיד שהנר ידלק חצי שעה. וכתב המג"א (סי' תרע"ב סק"ג) 'דבנרות שעווה יש הידור מצוה כשהן ארוכות'. והוסיף המשנ"ב (סק"ו) ד"מכל מקום אין לעשותם גדולות יותר מדי". [11]
- ג. המדליק בתוך ביתו, והמדליק אחר זמן הדלקת נרות חנוכה, ג"כ צריכים לתת שמן שידלק לפחות חצי שעה (משנ"ב סי' תרע"ב סק"ה).
- ד. אבל אם נותן בה שמן הרבה שידלק יותר, אין בו שום מצוה [12] (משנ"ב סי' תרע"ב סק"ו). ומ"מ גם לאחר שיעור זמן הדלקה (חצי שעה) נהגו שלא לכבות הנרות (מבית לוי). [13]
- אכילה ומלאכה קודם הדלקת הנרות**
- א. חצי שעה קודם זמן הדלקת הנרות כל אחד לשיטתו ומנהגו אסור לאכול סעודת קבע. (שעה"צ סי' תרע"ב סק"ד) [דהיינו פת או מיני מזונות יותר מכביצה] אבל עד כביצה מותר (סי' תל"א פמ"ג א"א סק"ד). שיעור כביצה הוא להחזו"א 100 גרם, ולהגר"ח נאה 57 גרם. ופירות מותר אפילו הרבה (משנ"ב סק"ו).
- ב. עשיית מלאכה כגון, תספורת או רחיצה וכיו"ב, שעלול להימשך בהן, אסור לעשותן חצי שעה קודם זמן הדלקת הנרות (סי' תרע"ב שעה"צ סק"ד).
- ג. שינת עראי קודם הדלקת נר חנוכה אסורה [14] (עיין משנ"ב סי' תרצ"ב סקט"ו).
- ד. לטבול במקווה טהרה קודם הדלקת נ"ח מותר, וכך הוא מנהג חסידים ואנשי מעשה [15]
- ה. בהגיע זמן [16] הדלקת הנרות, אסור לאכול כדלעיל ס"א, ובאכילת פירות מותר, אבל לא ישתהה הרבה [17], ושאר עיסוקים אחרים ואף ללמוד אסור [18] (משנ"ב סי' תרע"ב סק"י, ביאור"ל ד"ה ולא יאכל).
- ו. אם התחיל ללמוד קודם הזמן, והגיע זמן הדלקת הנרות, צריך להפסיק (משנ"ב סי' תרע"ב סק"י, ושעה"צ סקט"ו [19]). [הממתין לאשתו מותר לו ללמוד עד שתבוא אשתו (ס' אורחות רבינו ח"ג ע"ט זז)]

- שהיו מדליקין בפתח הסמוך לחצר, אלא שהיו מדליקין בפנים. אבל עכשיו שמדליקין בבית החורף, אין צריך לדקדק כלל בשיעור, אלא שידליק בעוד בני הבית נעורים, וכמ"ש בסוף סימן הקודם. וכן כתב מהרש"ל (בביאור לטור) ופשוט הוא.
- [9] ואם בני הבית ישנים ואי אפשר להקיצם. - בשעה"צ סי' תרע"ב סק"ז הביא מחלוקת אם יברך. ומכריע שלא יברך. דספק ברכות להקל. אבל דעת שבט הלוי שהמנהג לברך (בית לוי). - וכתב הגרי"א דינר שליט"א בשם הגר"נ קרליץ זצ"ל שמספיק להעיר את אשתו.
- [10] ולגבי אם עדיף להדליק בפלג המנחה או מאוחר בלילה. - עיין שו"ת שבט הלוי ח"ד סי' ס"ו שעדיף להדליק מאוחר בלילה. ועיי"ש טעמו.
- [11] עיין בס' מור קציעה דכל שמוסיף הרי זה משובח ומצוה היא בידו. ועיין בשו"ת מגדנות אליהו לדודי הגר"א רובינשטיין זצ"ל ח"ד סי' ק"ט שדן בטו"ט האם יש הידור בגדול יותר, ובריבוי כמות השמן, עיי"ש. והראו לי שבתוס' בשבת מד. ד"ה שבנר כ' בתר"ד וז"ל "ומשום חביבותא דנס אינו מצפה שיכבה אלא מקצה לגמרי למצוה", עכ"ד. ועיין ב"ח בשם צידה לדרך. והראוני דבס' מור קציעה (ליעב"ק) סי' תרע"ב עמ' קצ"ה בעניין דומיא דנר חנוכה למקדש, כ' וז"ל "וכל שכן למאן דיליף לנ"ח ממנורה ומדמי להו להדדי לשיעורא נמי. א"כ כי היכי דבמנורה מצוה שתהא דולקת מערב עד בוקר, ה"ה בנר חנוכה מצוה מיהא איכא, והוי מידי דחזי לה בוודאי. כך נלע"ד, עכ"ל. וכן יש מהדרים להדליק שמן מאריך ישראל דומיא דמנורה.
- [12] עיין במג"א סי' תרע"ב סק"ב. וע"ע במשמרת שלום מ"ח אות א' דס"ל דיש מצוה בדליקתן כל זמן שבני אדם נעורים עיי"ש, ובשו"ת מהרי"ן ח"א סי' נ"ב בתנ"ד: אם נתן בו שמן על חצי שעה כשינמנע השמן לא ידלוק עוד יפה כל שמתרחק מן הפתילה אבל אם נותן בו הרבה שמן גם אם ידלוק חצי שעה עוד יהי קרוב להנר וע"כ יש להחמיר כמו שרבים ושלמים מחמירין ליתן בו יותר כדי שעכ"פ ידלוק יפה החצי שעה, עיי"ש. ולדעת המהר"ם שיק" (בספרו על תרי"ג מצוות מצוה צ"ח אות א') אם כלי קיבול של השמן גדול יותר מחצי שעה יש הידור למלאותה לגמרי. עיי"ש.
- [13] בשו"ע סי' תרע"ב ס"ב כ' לאחר השיעור יכול לכבות. ועיי"ש במשנ"ב סק"ז. - ובשבט הלוי ח"א סי' קפ"ט האריך בזה וכתב וז"ל "דודאי שייך פרסום הנס כל הלילה, אלא דעיקר הפרסום הוא בתחילתו, והפקיעו היכולת להדליק מדינא דגמרא. אבל אם הדליק בתחילת הלילה ורק הוסיף בשמן כדי שידלקו גם אח"כ, אינו נקרא בזה עבר זמן המצווה, דס"ס כל הלילה זמן פרסום הנס. ואם הקצה - ליותר מחצי שעה הקצה, ונקרא הקצה למצוותו, ואף שיכול לכבות אחר השיעור שאינו מחויב להמשיך בפרסום הנס, אבל אם ממשיך הוסיף במצווה... עכ"ל. וכ"כ בח"ה סי' פ"ב שאינו מחויב להמשיך בפרסום הנס אבל ממשיך במצווה. ועיין בס' נפש דוד לבעל האדר"ת "...ולולא שיחת הבריות הייתי מהדר שידלקו זמן רב כפי יכולתם, והתענגתי לשבת בחדר שבו הנרות, לראותם בהם בכל רגע". ועיין בייטב פנים (חנוכה הוד והדר י') בכוח הראיה שיש בראיית הנרות.
- [14] אלו הנוהגים להדליק בתוך ביתם ע"פ הרמ"א סי' תרע"א ס"ז, והפרסום הוא רק לבני הבית, - הגר"י זיכרמן שליט"א במכתבו אלי ששמע ממנו"ר הגר"נ קרליץ זצ"ל בעל החוט שני שמועיל להעמיד שומר קודם הדלקת נ"ח.
- [15] יש בזה כמה טעמים, עיין שו"ת תפארת צבי לרבי צדוק הכהן זצ"ל סי' כ"ז אות ט"ז. [ועיין בשו"ת שבט הלוי (ח"ט סי' א') לגבי לרחוץ במקוה קודם התפילה בדרך עראי בלי לשבת במים חמים דיש ללמד זכות דמות, היות ועיקר בואו למקוה הוא כדי לעשות המצוה בטהרת הגוף והנפש]
- [16] כ' השער הציון סי' תרע"ב סק"ד וז"ל "ובאמת יש להחמיר בעוד חצי שעה קודם, אלא הוא מיייר בבני אדם שמתפללים ערבית בזמנה. ואם כן חצי שעה קודם בלאו הכי אסור משום קריאת שמע [מחצית השקל] ולפי דעת הפרי חדש והגר"א דיש להדליק אחר שקיעה, ממילא צריך להחמיר חצי שעה מקודם לכל הדברים הנ"ל. ואפילו אם כבר התפלל מנחה. אכן לענין לימוד נראה דאין להחמיר, דיש לסמוך על הפוסקים הסוברין דזמנה של הדלקה הוא עם סוף שקיעה", עכ"ל.
- [17] הלשון לא ישתהה הרבה מקורו מסי' תל"א ביאור"ל ד"ה ולא יאכל. ועיי"ש שביאר דאין זה דומה לקריאת שמע ותפילה שמותר אפילו פירות הרבה, כי בבדיקת חמץ קבעו חכמים הזמן לכתחילה תיכף בתחילת הלילה, ולפי זה גם בנר חנוכה הרי כתב בשעה"צ סקט"ו שצריך לחוש לתירוצו הראשון דאין שהות אלא חצי שעה להדליק. וכ"כ השבט הלוי בשו"ת ח"ה סי' פ"ד וח"א סי' קס"ב 'זמן הדלקה בזמן הזה פשיטא דהמצוה להקדים כעין שורש תקנתם בתחילה' א"כ הרי"ז ממש דומה לבדיקת חמץ.
- [18] וללמוד הלכות חנוכה מותר אף משהגיע הזמן. דכיון שלומד הלכות חנוכה יזכור להדליק, חוט שני הל' חנוכה עמ' שי"ח.
- [19] וז"ל השעה"צ "שצריכין לחוש לתרוץ הראשון דאין שהות אלא חצי שעה להדליק, ובדליכא שהות והוא מידי דרבנן,

ז. הנמצא בבית המדרש קודם הדלקת הנרות, לדוגמא שממתין לתפילת ערבית ולאחמ"כ מדליק, מותר לו ללמוד. ודווקא שלא בדרך פלפול (משנ"ב סי' תל"א סק"ז).

ח. במקום הצורך, מותר לאכול אף בתוך חצי שעה סמוך לזמן הדלקת נרות, על ידי שיעמיד שומר - שלא אוכל באותה סעודה - שיזכירנו בהגיע הזמן להדליק. [20]

ט. הנמצא בדרך, ובדעתו לחזור לעירו ולהדליק בביתו, ורוצה לאכול קודם ההדלקה, מותר, ומכל מקום יכינו לו את הנרות בביתו כדי שמיד כשיגיע לביתו יזכירו לו הנרות שלא הדליק (שו"ת שבה"ל ח"א סי' קס"ג). ועיין בהערה [21]

י. אשה הממתינה לבעלה שיבוא להדליק, מותרת לאכול (שבה"ל-חנוכה).

הכנה למצוה

א. יש נוהגים ליטול ידיהם קודם שמברכים על הדלקת נר חנוכה כמו בכל דבר שמברך עליו, אבל מעיקר הדין אין חיוב (קב הישר פ' צ"ו בשם מהרי"ל). ואם יודע שידייו אינם נקיות, ודאי שצריך ליטול ידיו.

ב. יתקבצו כל בני הבית להיות נוכחים בשעת הדלקת הנרות, וישמעו הברכות ויראו הדלקת הנרות כדי לפרסם הנס [22] (סי' תרע"ב משנ"ב סק"י)

ג. נוהגים ללבוש בגדים חשובים [23] לכבוד ההדלקה (מבית לוי). מרנא השבט הלוי זצ"ל לבש בגד עליון של שבת (לקוטי מהרי"ח - חנוכה, הליכות שבט הלוי).

ה. אם נותן שמן יותר מהשיעור, ודעתו להשתמש אח"כ בשמן. כגון לנר שבת. טוב שיתנה שאינו מקצה השמן אלא לשיעור ההדלקה. משום שיש פוסקים שס"ל שאם נתן הרבה שמן בסתם, הוקצה הכל למצוותה. (משנ"ב סי' תרע"ב סק"ז, וסי' תרע"ז סק"ח).

הדלקת הנרות

א. מצוה להניח המנורה למטה מעשרה טפחים. [24] והשלחת יתיה למטה מ' טפחים. [25] ואם הניח למעלה מעשרה טפחים, יצא (שו"ע סי' תרע"א ס"ו).

ב. הנר שבו מדליק את הנרות, ידליק קודם הברכות, כדי שיהא מוכן להדלקה תיכף לאחר הברכה (נט"ג פכ"ג).

ג. קודם הברכה יתן עיניו לראות אם יש שמן כשיעור, והפתילות מתוקנות כראוי [26], כי אולי ע"י איזה מקרה נשפך שמן מן הנר. לכך יראה תחלה, ואח"כ יברך וידליק. (בן איש חי ש"ר פ' וישב הל' חנוכה ס"ח. כף החיים סי' תרע"ה סקט"ו)

ד. אם בירך, ולאחר הברכה רואה שאין שמן, אם היה שמן אחר לפניו בשעת הברכה, ייתן מן השמן וידליק (כף החיים סי' תרע"ו סק"א). וה"ה אם בירך הברכות ונשפך השמן קודם ההדלקה. (שמעתי ממור"ר הגרי"מ שטרן שליט"א ועיין שו"ת שבה"ל סי' ח"ט נ"ט אות ב').

ה. יכוון בברכותיו ובהדלקתו להוציא את כל המחויבים בהדלקה, וגם הם יכוונו לצאת בברכתו. (שו"ע סי' רי"ג ס"ג) - כתב הרמ"א 'המברך יכוון לאמן שאומרים' (סי' קס"ז ס"ב). וכתב המשנ"ב שם בשם ד"מ והגר"א, דעניית אמן ג"כ מכלל הברכה היא. ואף על גב דהוא בירך כבר בעצמו, מ"מ ע"י שעונים אמן הברכה חשובה יותר. ולכך נכון לכתחילה לכוון לצאת בעניית אמן [27]

ו. המנהג להתחיל להדליק ביום הראשון מהנר הימני, ובכל יום מוסיף עוד נר, ובו מתחיל להדליק. ובשעת ההדלקה יעמוד כנגד נר הנוסף, כדי שיפגע בו תחילה, ולא יצטרך להעביר על המצוות (משנ"ב סי' תרע"ו סק"א).

ז. ידליק ביד ימין (שו"ע סי' ר"ו ס"ד). ובמשנ"ב (סק"ח) כתב דהטעם משום חשיבות.

ח. איטר (שמאלי) ידליק בימין שלו ולא בתר דעלמא (משנ"ב סי' ר"ו סק"ח [28]). ובס' ארחות חיים כ' דנוהג אחר ימין דעלמא, דהטעם שצריך ימין הוא משום חשיבותא. וכ"כ בכף החיים (סק"ל) דלדברי המקובלים ידליק בימין דעלמא, וכן הוא מנהג העולם.

ט. בשעת ההדלקה לא יסלק ידו מהנר עד שגדלק רוב הפתילה (ביאור הלכה סי' תרע"ג ד"ה הדלקה וכו' בשם מהר"י ברנא). וכן נהג מרנא השבט הלוי זצ"ל (הליכות שבט הלוי).

אמירת הנרות הללו

א. יתחיל לומר הנרות הללו רק לאחר הדלקת הנר הראשון, ומי שנוהג לומר הנרות הללו לאחר שהדליק כל הנרות, שפיר דמי (משנ"ב סי' תרע"ז סק"ח). מרנא השבט הלוי זצ"ל נהג לומר לאחר הדלקת הנר הראשון (ה' שבה"ל). אם טעה, והתחיל לומר הנרות הללו קודם שהדליק, אין צריך לחזור ולברך (שו"ת אמרי יעקב ח"א סי' ע"ה).

גם כן צריך להפסיק, ומכל שכן כאן דיש פרסומי ניסא גם כן [ב"ח"ן עכ"ל. ולפי"ז יוצא דאף המתפלל ערבית קודם הדלקה צריך להזדרז להדליק בחצי שעה הראשונה. [20] עיין במשנ"ב סי' רל"ה סק"ח דאם הניח שומר שיזכירנו להתפלל ליכא איסורא להתחיל לאכול, עייש. ועיין בשו"ע הרב סי' תל"א סי"א דמשמע מדבריו דהשומר הוא דוקא שלא אוכל באותה סעודה. ושמעתי מהגר"י דרברמדיקר שליט"א דסמכין על היתר זה רק במקום הצורך.

[21] הראוני בהגהות חת"ס סי' תקנ"ב דכתב לענין נטילת לולב, דאם מצפה שיביאו לו מותר לאכול, דהרי יש לו מי שיזכירנו שלא ישכח, היינו אותו ואתו ישיביא לו הלולב עכ"ד. ועיי"ש עוד בתשובה (שבה"ל) שמשמע מדבריו שמועיל למנות שומר להזכיר להדליק. ושמעתי מהגר"י דרברמדיקר שליט"א דהנמצא בעיר אחרת בזמן הדלקה עדיף יותר להקל לאכול שם קודם ההדלקה על ידי שומר, מאשר להדליק בעיר אחרת שנמצא בה עכשיו כדי שיאכל רק לאחר ההדלקה ע"כ.

[22] ועוד דאי לאו הכי יכנסו לספק ברכת הראוה כדאיתא בס' תרע"ו ס"ג - הערת הגר"מ סירוטה שליט"א. ואם לא שמעו ממנו הברכות, ישמעו הברכות מאיש אחר המדליק.

[23] בספר קב הישר (פ' צ"ו) ידליק הנרות כשהוא לבוש בבגד עליון, כמו שהולך לבית הכנסת, עכ"ד

[24] בס' מבית לוי כ' בשם שבט הלוי שיכולים להקל בשיעור עשרה טפחים כשיעור של החת"ס שהוא 1.08 מטר.

[25] ע"פ שעה"צ סק"ג, וכן הכריע בשו"ת מנחת יצחק ח"ו סי' ס"ה אות ב'.

[26] מרנא השבט הלוי זצ"ל נהג להחליף כל יום פתילות חדשות ועיין באליה רבה סי' תרע"ג סקט"ז שני טעמים בדבר, (הליכות הלוי).

[27] כתב בס' קב הישר (פ' צ"ו) "ויכוון היטב בברכות של הדלקת הנרות לאמרם מתוך שמחה, באשר המצווה היא חביבה בשעתה לזמן פעם אחת בשנה, ולכבוד המלאכים קדישין הבאים להבית בשביל מצוה זו", עיי"ש באורך לעורר הלב בגודל המצוה.

[28] וכו' דכן משמע מח' רע"א, וכ"מ במג"א סי' קפ"ג. ועיין בפמ"ג א"א סק"ו שסמטפק בדבר. - ובקונטרס איש איטר להגר"ח

קניבסקי זצ"ל (דין נ"ו) לא כ' על הדלקה באיטר שתהיה שונה מכל אדם. ולגבי מקום הדלקת הנרות כשאין מזוזה שהיא

ב. הנוסח: "הנרות הללו קודש"^[29] ולא יאמר "קודש הם", דא"כ יהיו שלושים ושבע תיבות^[30] (סי' תרע"ו א"ר סק"ח, שעה"צ סקי"ג). מרנא השבט הלוי זצ"ל היה אומר "הנרות הללו אנו מדליקין...", על ידי כהני הקדושים, הנרות הללו, וכל מצות שמונת ימי חנוכה קודש הם". ונוסח זה היה אומר לעצמו, ולא העיר לאחרים^[31] (שמעתי מהרב א"י גולדשטיין ז"ל).

ג. השומע ברכה מחבירו לאחר שהדליק את הנר הראשון קודם אמירת הנרות הללו, לא יענה אמן. אבל דבר שבקדושה, כגון ברכו, רשאי לענות, כדי שלא יפרוש מן הציבור (הגרש"ק הכהן גרוס שליט"א).^[32]

האיסור להשתמש לאור הנרות

א. אם כבה התאורה והמקום חשוך, מותר לילך לאור נר חנוכה, ואינו מחויב לעצום את עיניו. שלא נקרא תשמיש (שע"ת סי' תרע"ג סק"ג, שעה"צ סקי"א). ואם נר השמש דולק, פשוט דמותר. דהרי לכך מדליקים השמש, כדי שלא ישתמש בנרות.

ב. כתב הבית יוסף (סי' תרע"ג) שמשום הכי נהגו לעשות השמש גדול יותר מהנרות האחרות, שאם בא להשתמש, ישתמש בנר של חול, עכ"ל. וכ"כ המרדכי (סי' רס"ט). וכן נהג מרנא השבט הלוי זצ"ל.^[33]

איסור עשיית מלאכה בזמן שהנרות דולקות

א. נהגו הנשים שלא לעשות מלאכה בעוד הנרות דולקות. והיינו כחצי שעה (סי' תרע"ט ס"א). והטעם, כדי להכיר שאסור להשתמש לאורה. (משנ"ב סק"ד).

ב. ונהגו להימנע ממלאכת תפירה וכדומה. אבל מלאכת המטבח כאפיה ובישול מותרת. ואמר מרנא השבט הלוי זצ"ל דכל מלאכה שיש בה עמל, יש להימנע ממנה. ובעבודות מטבח לא נהגו איסור (מבית לוי).^[34]

חיוב נשים בנר חנוכה

ג. נשים חייבות בנר חנוכה כאנשים, שאף הן היו באותו הנס, אשה נשואה ובנות המתגוררות בבית הוריהם אביהם מוציאן, (שו"ע סי' תרע"ה ס"ג, משנ"ב סק"ט)

ד. אשה המתגוררת לבד צריכה להדליק נרות חנוכה בברכה. ויכולה להוציא את בני ביתה, אם עומדין בשעה שמדלקת ושומעין הברכה. (שו"ע סי' תרע"ג ס"ג)

ה. אלמנה המתגוררת לבדה בביתה, ומבקשת מבנה או נכדה שיבוא וידליק בביתה להוציא אותה, אף אם הדליק בביתו יכול לברך שוב ולא ישנה בנוסח הברכה (עיין מג"א סי' תרע"ו סק"ד, פמ"ג משב"ז סק"ד, וכן שמעתי להלכה ממור"ר הגרי"מ שטרן שליט"א) וכן אם מברך ומדליק קודם אצל אמה או סבתא שלו ואח"כ מדליק בביתו יכול לברך שוב, אף ברכת שהחיינו בנר ראשון (הגר"ש אלישיב זצ"ל, ציוני הלכה חנוכה עמ' כב). ויחשוב שאינו רוצה לצאת בהדלקה זו.

דיני הלל השלם

א. כל שמונת ימי חנוכה אומרים הלל השלם. והטעם, לפי שבכל יום נוסף נס חדש, ועוד טעם איתא בבית יוסף (סי' תרפ"ג) וז"ל 'וכתוב בשבלי הלקט (סי' קע"ד) שהטעם משום דחלוק בנרותיו, כל יום חלוק משלפניו, הרי הוא כחג שחלוק בקרבנותיו'^[35]

ב. מצוות קריאת הלל מעומד. לפי שההלל עדות שבחו של מקום ונפלאותיו, וניסים שעשה לנו. ומצות עדות בעמידה. (שו"ע סי' תרכ"ב ס"ז, משנ"ב סקי"ח)

ג. בדיעבד אם קרא מיושב אפילו בימים שגומרים בהן את ההלל, יצא. וכתב הערוך השולחן דפשוט הוא שמי שאינו בבריאיות כראוי, יכול לישב. אף על פי שבשמונה עשרה טורח ועומד, מ"מ בהלל לית לן בה. (משנ"ב סי' תכ"ב סק"ח, ערוך השולחן ס"ג)

בימין כ' שהולכים אחרי ימין של כל העולם, והביא ראיה מהמג"א סי' תרנ"א סק"א. וכתב כף החיים סי' ר"ו סק"ל: מיהו לדברי המקובלים משמע שצריך לאחוז בימין דעלמא כמו שאר אדם וכן עמא דבר. וכ"כ אורחות חיים סק"ה.

[29] בנוסח הנרות הללו קודש, ואין לנו רשות להשתמש בהם אלא לראותם בלבד. יש להקשות, דהא בגמ' שבת כ"ב גבי האיסור להשתמש בנרות. שואלת הגמרא, וכי נר קדושה יש בה. ומסיק הגמרא, אלא שלא יהיו מצוות בזויות עליו. ומבואר בגמרא שהאיסור להשתמש בנרות הוא כדי שלא יהיו מצוות בזויות עליו, ולא משום שהנרות קודש, וביאר בשו"ת דברי יוסף (להגרי"ד פ"ש זצ"ל) (סי' נ"ה) דמה שאמרה הגמרא וכי קדושה יש בה, הוא כשיש נר נוסף (שמש) על יד הנרות, דאז אין איסור להשתמש בנרות משום הקדושה שלהם, כיון שעיקר הנאותו הוא מהנר הנוסף, והנרות רק מוסיפים לו אורה. וכדאיתא בס' רע"ו ס"ד גבי נכרי שהדליק נר בשבת, שאם היה כבר נר דלוק, מותר לישראל ליהנות מהנר של הגוי אף שיש בו תוספת אורה. ועל זה מסיקה הגמ' שהאיסור הוא מטעם ביזוי מצוה, אם מקרב עצמו לנר. אבל כשאין על יד הנרות נר נוסף לשמש, האיסור להשתמש בנרות הוא משום קדושה, דומיא דמקדש, עכ"ל. ועיין שם באריכות עוד תירוצים.

[30] במשנ"ב שם סק"ח כ' בשם מהרש"ל שיש בנוסח הנרות ל"ו תיבות נגד הנרות של חנוכה, מלבד אלו שני תיבות הנרות הללו. כלומר הנרות הללו הם ל"ו. וכן הוא הנוסח במסכת סופרים פ"ב ה"ד. - ומונהג ויד'נין, טשערנוביל, צאנז ועוד, לומר "קודש הם". ועיין ליקוטי מהר"ח במנין התיבות. אבל בנוסח שמונא בהרבה סידורים יש יותר מל"ו תיבות, לכך רבים אין מקפידים ע"ז (שלמי תודה - חנוכה). ונהרא נהרא ופשטיה.

[31] שמעתי מנכדו האדמו"ר ממשבט הלוי וגאב"ד זכרון מאיר שליט"א שהיה שנים שאמר בנוסח אחר.

[32] וביאר, דבר"ח ובשו"ת מהר"ל סי' קמ"ה כתבו דאומרים הנרות הללו תיכף אחר הברכות לפני הדלקת הנרות ואפילו נר אחד. אלמא דאמירת הנרות הללו הוא חלק מהמצוה. ולפי"ז לכאורה לא יענה אמן, אבל דבר שבקדושה [כגון ברכו] אינו מחויב לענות אבל יכול לענות כדי שלא לפרוש מן הציבור (הגרש"ק הכהן גרוס שליט"א במכתבו אלי).

[33] ובבן איש חי שנה ראשונה פרשת וישב - הלכות חנוכה סי' י"ג כ' וז"ל "וטוב שזה נר הנוסף שקורין 'שמש' יעשוהו משונה מנרות חנוכה, כדי שיהא ניכר שאין זה בכלל נ"ח. וכן אני נוהג".

[34] עיין ב"ח סי' תר"ע שהוא כמו ראש חודש. ולענין ראש חודש יש כמה מנהגים בין הנשים. - לענין כיבוש וגיהוץ - שמעתי ממור"ר הגרי"מ שטרן שליט"א להחמיר. וכתב בשו"ת תשב"ץ חלק ג' סימן רמ"ד "וזו תורתם של נשים היא, נשאל מהם מהו מנהגם, ואין לנו אלא מה שנהגו", עכ"ל.

[35] ועיין בית יוסף עוד טעמים. בשו"ת חת"ס יו"ד סוף סי' רל"ג כתב, שיתכן שיש ללמוד מיציאת מצרים. שכמו שציווה הכתוב בפסח לספר ביציאת מצרים בפה, הוא הדין בחנוכה שיצאנו ממות לחיים, חייב מהתורה לומר שירה בפה, ואכמ"ל.

ד. אחר הברכה על ההלל צריך מיד להתחיל, ואסור להפסיק.

ה. אם יצא לבית הכסא, יברך אשר יצר אחר ההלל. (שו"ע סי' תפ"ח ס"א, משנ"ב סי' ס"ו סקכ"ג)

- ו. הלל שייכא לתפילת שחרית ועל כן אין לטעום עד אחרי הלל, אם לא למאן דחליש ליבא. ולכתחילה, יש להסמיך את אמירת ההלל לתפילת שחרית. אך במקום הצורך יכול לאמרו מאוחר יותר. (סי' תכ"ב ביאורו"ל ד"ה וקורין. שבה"ל - חנוכה ת' בכת"י)
- ז. אם בא לבית הכנסת, והציבור אומרים הלל, ואין לו מגין אחר. יקרא הלל תחילה במגין זה, ואח"כ יתפלל. ודווקא כשיש לו עדיין שהות לקריאת שמע ולתפילה בזמן תפילה. ואם אוחד באמצע פסוקי דזמרה, לא יאמר עמם הלל, מפני שמפסיד ברכות ההלל. (משנ"ב סי' תפ"ח סק"ג, סי' תכ"ב סקט"ז)

טעות בהלל

- א. בימים שגומרים בהם ההלל, אם קראו בדילוג כמו בראש חודש, או אפילו אם חיסר תיבה אחת, או שקרא באופן שמשתנה הענין לא יצא [36] ואם טעה ונזכר בכך לאחר שכבר סיים את ההלל ובירך לאחריה, יחזור ויקראנה בלא ברכה [37]
- ב. הקורא הלל למפרע לא יצא, וצריך לחזור ולקרות בין אם שינה בסדר הפסוקים או הפרשיות, ונלמד בגמרא [38] מדכתיב "ממזרח שמש עד מבואו מהולל שם ד" מה השמש הולכת כסדר ממזרח למערב כן ההילול צריך להיות כסדר דוקא ולא למפרע [39]
- ג. אם חיסר פסוק אחד לא יאמרנו במקום שנזכר אלא יתחיל מאותו פסוק ויגמור על הסדר עד סוף ההלל. דאם יאמרנו במקום שנזכר הו"ל קריאה למפרע ולא יצא. וה"ה בימים שאין גומרים ההלל [40]

חוב אמירת הלל לנשים בחנוכה

- א. יש אומרים שיש מקום לחייבן באמירת הלל, משום שאף הן היו באותו הנס [41], ויש חולקים וס"ל דפטורות דדוקא נר חנוכה שתיקנו חז"ל במיוחד לזכר הנס, חייבו גם את הנשים מפני הטעם הנ"ל, אבל הלל שהוא חיוב כללי להודות על כל נס והצלחה, ולא נזכר בו נס חנוכה כלל, בזה נשים פטורות [42] ומכל מקום אף להפוסקים שנשים פטורות יכולות הן לומר הלל ואף לברך על ההלל. (ביאורו"ל סי' תכ"ב).

קריאת התורה בחנוכה

- א. ביום א' דחנוכה לדעת המחבר מתחילין בברכת כהנים, ולדעת הרמ"א ב'ויהי ביום כלות משה". וביאר בטו"ז סק"ב שמנהג יפה הוא להתחיל בברכת כהנים לפי שנעשה הנס ע"י כהנים וכן נהג מהר"מ א"ש, ומרנא השבט הלוי צ"ל הורה להתחיל בברכת כהנים, (הליכות שבט הלוי). ויש קהילות שנהגו כהרמ"א. (לוח א"י, ועוד).
- ב. ביום ב' דחנוכה הראשון קורא "ביום השני" עד "מלאה קטורת". והשני ממשיך וקורא עד "ביום השלישי". והשלישי, לדעת המחבר חוזר וקורא "ביום השני", ולדעת הרמ"א קורא "ביום השלישי" וכן הוא בשאר הימים, וכתב הרמ"א (סי' תרפ"ד ס"א) וכך נהג מרנא השבט הלוי צ"ל. אולם בארץ ישראל ברוב המקומות נהגו כהמחבר, (לוח א"י, ועוד).
- ג. בראש חודש טבת מוציאים שני ספרי תורה, בראשון קוראים לשלשה קרואים בשל ראש חודש, כהן - עד רביעית ההין. לוי - עד 'ונסכה', ישראל - עד ונסכו'. ומגביהין וגוללין הס"ת הראשון, ואח"כ קוראים לרביעי בס"ת השני קריאת היום דחנוכה.

שבת חנוכה - ראש חודש טבת

תפילת מנחה בערב שבת

- א. יש נוהגים להתפלל מנחה בערב שבת, ואח"כ הולכים לביתם להדליק נרות חנוכה (סי' תרע"ט פמ"ג א"א סק"י, שערי תשובה שם בשם מהר"ש אבובא, משנ"ב סק"ב, ועיין שעה"צ ס"ק ז' ח'). ויש נוהגים להדליק נרות חנוכה, ואח"כ מתפללים תפילת מנחה [43] (סידור השל"ה, סדרי טהרה בהגהותיו, שירי לקט).
- ב. מרנא השבט הלוי צ"ל התפלל מנחה גדולה אחר הטבילה במקוה, והש"ץ לא אמר הודו לה' כבכל ער"ש, וכן לא התעטף בטלית. אך בבמה"ד היה מניין גם לתפילת מנחה אחר זמן הדלקת הנרות כבכל ער"ש, והיה מגיע לתפילה זו, ואומר עם הציבור 'הודו' (הליכות שבט הלוי).
- ג. אין להתפלל מנחה ביחידות בשביל להדליק נ"ח לאחר תפילת מנחה. (א"ר סי' תרע"ט, כף החיים סקע"ט, הגרי"ש אלישיב צ"ל).

הדלקת נרות חנוכה בערב שבת

- א. בערב שבת צריך לתת שמן בכוסיות, או להדליק נרות גדולים, שידלקו עד חצי שעה אחר צאת הכוכבים (סי' תרע"ט משנ"ב סק"ב).

[36] משנ"ב סי' תפ"ח סק"ב.

[37] ביאורו"ל סי' תר"צ ס"ד סוף ד"ה 'אין' דכתב כן לענין קריאת המגילה ועיין סי' תפ"ח סק"ב דמשווה קריאת הלל לקריאת המגילה. וכך נקט מרנא השבט הלוי צ"ל (ח"ז סי' ס"ב) וסברתו שכיון שמצינו שמברכים גם על חצי הלל יצא ידי הברכה, אלא שלא קיים את תקנת חז"ל לגמור ההלל. ועיין עוד בס' ויקהל משה - יו"ט עמ' קנ"ח להגרמ"ש קליין שליט"א דכל זמן שלא הסיח דעתו יקרא הלל שוב בלא ברכה, אולם אם הסיח דעתו מקריאת ההלל יקרא שוב הלל בברכה, והביא ראיה לדבריו ע"פ הרמ"א יו"ד סי' רס"ה ס"ג דהחזיר על ציצין המעכבים את המילה חוזר ומברך. וכן דעת הגר"ח קניבסקי צ"ל שאם הסיח דעתו יתכן שצריך לחזור ולברך, (אש"י ישראל תשובה שמ"ד).

[38] מגילה י"ז ע"א

[39] שו"ע סי' תכ"ב ס"ז משנ"ב סק"ו.

[40] משנ"ב סי' תכ"ב סק"ו. וכ"ז

[41] שו"ת שבט הלוי ח"א סי' ר"ה בהערות לס' תרפ"ג, ומציין לתוס' סוכה לח ע"א ד"ה מי. מבית לוי, שו"ת התעוררות תשובה ס' תע"א.

[42] הגרש"ז אויערבך צ"ל. מנחת שלמה תניא סי' נ"ח וכן משמע בביאורו"ל סי' תכ"ב ד"ה הלל דנשים פטורות. ועיין אגרות משה ח"א סי' ק"צ, וקובץ תשובות להגר"ש אלישיב צ"ל ח"ג סי' ק"ה.

[43] המדליק נרות בערב שבת קודם תפילת מנחה, וכל בני הבית יוצאים מבעוד יום, ואחר תפילת ערבית הולך לסעוד

ב. ילדים המדליקים נרות שזמן בעירתם חצי שעה. צריך שלכל הפחות נר אחד ידלק חצי שעה אחר צאת הכוכבים. ובלאו הכי הוי ברכה לבטלה (משנ"ב סי' תרע"ט סק"ב, פמ"ג א"א סק"ב, ביאור"ל תרע"ב ד"ה ובלבד).

ג. זמן הדלקת נרות שבת ככלל שבת. ואלו הנוהגים לקבל שבת ארבעים דקות קודם השקיעה. - יש שנהגו להדליק נר חנוכה קודם זמן הדלקת הנרות שרגילים בכל שבת (מועדים וזמנים ח"ב סי' קנ"ב בשם וותיקי ירושלים שכך נהגו).^[44] ודעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל לאחר מעט ולהדליק בערב שבת חנוכה 35 דקות קודם

השקיעה (פניני חנוכה ע' קנ"ב). ובלוח ארץ ישראל כתוב שהמנהג בירושלים להדליק 25 דקות קודם שקיעת החמה. וכך נהג הגרש"ז אויערבך זצ"ל, (הליכות שלמה פט"ז הערה 67).

ד. מדליקין נר חנוכה תחילה, ואחר כך נר שבת. (סי' תרע"ט ס"א).

ה. וכן אשה המתגוררת לבדה ומדליקה נרות חנוכה, תדליק תחילה נרות חנוכה, ואח"כ תדליק נרות שבת.

ו. ואם קדמה והדליקה נרות שבת, כיון שהמנהג שמסתמא מקבלת שבת בהדלקתה, א"כ לא תדליק שוב של חנוכה, אלא תאמר לאחר להדליק, והוא יברך "אשר קידשנו במצותיו וצונו להדליק נר חנוכה" בשבילה. אבל ברכת שעשה נסים יכולה לברך בעצמה (משנ"ב סי' תרע"ט סק"א). ואם אין גדול שידליק, או שזמנה בהול, תאמר לקטן שהגיע לחינוך שידליק במנורה כהלכתה (שו"ת ידות הלוי ח"א סי' ק"ג).

ז. אם כשתמתין האשה עד לאחר הדלקת כל הנרות של חנוכה, יגיע זמן כניסת השבת. תדליק האשה נרות שבת מיד לאחר הדלקת הנר הראשון של חנוכה (בן איש חי פ' וישב, נטעי גבריאל פ' מ"ד ס"ד).

ח. בערב שבת אומרים רק הנרות הללו (שו"ת מנחת אלעזר ח"ב סי' כ"ט). ויש שנהגו לזמר את שאר הזמירות בעת סעודת ליל שבת (לקט יושר עמוד שמ"ד).

ט. מרנא השבט הלוי זצ"ל הדליק נר חנוכה לפני זמן הדלקת נרות שבת. ובשעת ההדלקה אמר 'הנרות הללו' אך לא זימרו שאר זמירות. ומיד הדליקו נרות שב"ק. ואח"כ ערך שולחנו בליל שבת בד"ת ושירות ותשבחות. וזמרו מעוז צור, ומזמור שיר חנוכת הבית. ורבינו היה מזמר ברגש רב עם הקהל שירת מרנא החתם סופר זצ"ל המיוסד על מזמור שיר חנוכת הבית, (הליכות שבה"ל).

י. אם כבו הנרות, או אפילו כבה אחד מהם, ועדיין לא נכנסה שבת. לדעת המחבר אין צריך לחזור ולהדליק. ולהרמ"א אם המדליק לא קיבל שבת עדיין, יחזור וידליק בלא ברכה. וכתב המשנ"ב, דראוי להחמיר לחזור ולהדליק בכל עניין, אם עדיין לא קיבל שבת, (סי' תרע"ג ס"ב, ומשנ"ב סק"ז).

יא. אם קיבל בעצמו שבת, וכבה. ויש זמן להדליק מפני שלא נכנסה עדיין השבת, יבקש מחבירו שידליק (סי' תרע"ג, משנ"ב סק"ז).

זהירות בהעמדת המנורה בערב שבת

א. יזהר שלא יעמיד המנורה סמוך לפתח, במקום שצריכים לפתוח או לסגור את הדלת, או במקום שבני אדם עוברים כל הזמן, באופן שקשה ליזהר שלא יכבו הנרות,^[45] משום חשש מכבה (סי' תרפ"ט ס"א).

ב. כמו"כ יזהר שלא ידליק במקום נמוך, שלא יבואו התינוקות ויהפכו המנורה.

ג. המדליק מנורה על כסא, או שולחן וכדו', והיה מונח שם מבעוד יום גם דבר המותר יקר ערך כגון תכשיט יותר חשוב מהמנורה אסור לטלטל את הכסא או השולחן בשבת, אף לאחר שכבו הנרות, אם כוונתו לטלטל בשביל המנורה שלא תינזק או תיגנב^[46] אבל אם כוונתו מפני שצריך למקום הכסא או השולחן או שצריך את הכסא או השולחן לשימוש במקום אחר מותר לטלטלו^[47]

ד. מנורה העומדת על גבי מגש המיוחד ומתאים למנורה, והדליקו עליה בערב שבת, אסור לטלטל המגש והמנורה בידו (אפילו לאחר שכבו הנרות), אפילו אם הניח שם דבר היתר. דלא נעשה על ידי זה בסיס לדבר איסור והיתר^[48] אבל יכול לטלטל בגופו.

המתארח חוץ לביתו בשבת

א. הנוסעים מביתם לשבת חנוכה, ידליקו בערב שבת במקום שנמצאים (מבית לוי, חוט שני בשם חזו"א, ועוד).

במקום אחר. א"צ לחזור לביתו לראות הנרות שדולקים בשעת החיוב. משום שהדליק כתקנת חז"ל, שמעתי מהגרמ"ש קליין שליט"א.

[44] עיין אגרות משה או"ח ח"ד סי' ס"ב ד"ה ואף. מועדים וזמנים ח"ב עמ' ל"ז בשם הגרי"ז מבריסק זצ"ל.

[45] "וכן בימות החול צריך להיזהר בזה שלא להעמיד הנרות נגד המקום ששולט שם הרוח. אלא דבשבת צריך שמירה יתירה בזה", (משנ"ב סק"א). - מקור דברי המשנ"ב שאף בחול צריך להיזהר בזה הוא בפר"ח, דכתב דהא דכבתה אין זקוק לה, הוא דווקא בדיעבד. והטעם שבשבת צריך שמירה יתירה, הוא משום איסור כיבוי בשבת. - עיין סי' רע"ז.

[46] אבל יכול לטלטל בגופו (ברגלו או בשאר אבריו) את הכסא, כמבואר בשו"ע סי' שי"א ס"ח. ועיין בשש"כ פרק כ"ב ס' ס"ו.

[47] שש"כ פ"כ סעיף ס"ו. ועיין שו"ת שבט הלוי ח"ב סי' נ"ב. ועיין בשו"ת אמרי יעקב ח"ב סי' כ"א שביאר בארוכה דבר זה. אמנם אם הכסא או השולחן עיקרו למנורה ומיוחד אך ורק לחנוכה, אין לטלטלו בשום אופן בשבת, ולא יעזור הנחת דבר המותר לעשותו בסיס להיתר ולאיסור, דהוי כמגש המיוחד לנרות כדלהלן סעיף ד'. ואינו דומה לשולחן שאוכלים עליו ויש עליו ככר לחם ושאר דברים ויש עליו גם כן פמוטות של נרות שבת, דמותר לטלטל השולחן מדין טלטול מן הצד, כמבואר בסי' רע"ז במג"א סק"ח, דהשולחן עשוי לכמה שימושים מלבד הנרות, והוי בסיס לאיסור ולהיתר, וחז"ל התירו בזה טלטול מן הצד, משא"כ בכסא או שולחן שמיוחד למנורה. וע"ע בשו"ת ידות הלוי ח"ד סי' כ"ד.

[48] מבית לוי, שש"כ פ"כ סעיף ס"ד. הנוהג להדליק בתוך הבית כנגד המזוזה, ורוצה להדליק כך גם בערב שבת, אולם חושש להשאיר שם את החנוכיה, משום דמצוי שילדים קטנים אינם נזהרים בהליכתם ומפילים את החנוכיה, וגורמים נזק, - כתב בשו"ת אמרי יעקב ח"ג סי' ע"א דידליק שם, וקודם כניסת שבת יסלק החנוכיה משם. - וביאר פסקו, דיש פלוגתא בין האחרונים האם מותר לטלטל החנוכיה תוך חצי שעה להדלקתה, המג"א סי' תרע"ה סק"ב הביא בשם דרכ"מ להיזהר בזה, אבל יש אחרונים שמקילים בזה, וכמ"ש שעה"צ סק"ו בשם הים של שלמה והפרי חדש, דהאידינא שהיכיר לבני הבית קייל הדבר, ולכן באופן זה שהוא שעת הדחק ודאי דיש להקל כהפוסקים הנ"ל.

ב. אף מי שאשתו או אחדים מבני הבית נשארים בבית ומדליקים שם, נכון שידליק אף הוא בעצמו נרות חנוכה במקום שנסע לשם, מפני ב' טעמים - א. להיות מהמהדרין מן המהדרין. ב. לצאת שיטת הפוסקים דמי שמדליקים עליו בביתו צריך לברך ברכת הרואה. ואם מדליקים עליו בביתו, יראה להדליק קודם שמדליקים בביתו [49]

ג. אכסנאי - שמתאכסן בבית אחר יוכל לצאת יד"ח על ידי נתינת פרוטה לבעל הבית, או שבעל הבית מקנה לו חלק בשמן, [50] וצריך שישמע הברכות מבעל הבית או מאחר. [51] ואם יש לאורח [אכסנאי] נר, נכון יותר להדליק בעצמו (משנ"ב סי' תרע"ז סק"ג).
ד. יולדת - אם בעלה מדליק אפילו לא בביתם, [52] יוצאת ידי חובת הדלקה. ורק צריכה לשמוע הברכות מאחר (מבית לוי). אבל אם בעלה לא מדליק כלל ורק משתתף בפרוטה בהדלקה עם בעל הבית שמתארח אצלו, אינה יוצאת בהדלקתו (מבית לוי).
ה. במוצאי שבת. - לדעת מרנא השבט הלוי זצ"ל אם אינו חוזר מאוחר, ימתין וידליק בביתו. ואם חוזר מאוחר, ידליק היכן שנמצא בשבת. [53] - בזמננו במוצאי שבת עד השעה 10:30/10:00 אינו נקרא מאוחר (מבית לוי, והגר"נ קרליץ זצ"ל).

קריאת התורה והפטרתה בשבת חנוכה

א. מוציאין שלשה ספרי תורה. בראשון קורא ששה קרואים בפרשת השבוע. בס"ת השני קוראים לשביעי בשל ראש חדש ומתחילין וביום השבת, ואומרים חצי קדיש, ובס"ת השלישי מפטיר בשל חנוכה - יומו, ומפטירין רני ושמחי, ואף על גב דתדיר קודם זהו בקריאה שקורין שניהם אבל בהפטרה שאין מפטירין אלא אחת, דוחין של ראש חדש וקורין של חנוכה משום פרסומי ניסא (קיצשו"ע סי' קל"ט סכ"ה).

ב. כשאומר קדיש קודם מפטיר מניחין על השולחן הס"ת שקראו בו, וגם הס"ת שיקראו בו ואין צריך להניח גם את ס"ת הראשון על השולחן, (קיצשו"ע סי' ע"ט ס"א) מרנא השבט הלוי זצ"ל נהג בין בר"ח שחל בחול ובין כשחל בשבת שכל הס"ת יהיו על השולחן בזמן אמירת הקדיש, ואע"פ שאין חיוב המנהג הקדמון היה שכל הס"ת על השולחן (הרב א"י גולדשטיין ז"ל, הליכות הלוי).

מוצאי שבת

א. ישתדל שלא להתעכב ולהתאחר, כדי שלא ידליק נרות חנוכה זמן רב אחר צאת השבת.
ב. הנוהגים בצאת השבת כל השנה לפי שיטת ר"ת, לא ידליקו קודם זמן זה (מבית לוי).
ג. בבית הכנסת מדליקים לאחר מעריב, [54] קודם הבדלה של ביהכנ"ס (סי' תרפ"א ס"ב).
ד. לדעת המחבר והרמ"א גם בבית מדליקים נרות חנוכה קודם, ואח"כ מבדילים (סי' תרפ"א ס"ב). אולם הט"ז (סק"א) והרבה אחרונים ס"ל דהבדלה קודמת, דהיא תדירה. וכתב המשנ"ב (סק"ג) שאיך שיעשה, אם לפי השו"ע, או לפי הט"ז, יעשה טוב. [55] ונתפשט המנהג בתפוצות ישראל להבדיל תחילה, ואח"כ להדליק נרות חנוכה. ומנהג הפרושים בירושלים להדליק, ואח"כ להבדיל (ועיי' בפסקי תשובות ובהערותיו שם).
ה. מרנא השבט הלוי זצ"ל הבדיל בביהמ"ד כבכל מוצש"ק, ומיד אחר ההבדלה הלך לביתו, והדליק נרות חנוכה.
ו. המדליק קודם הבדלה, אם שכח לומר בתפילת ערבית 'אתה חוננתנו', יאמר קודם הדלקת הנרות ברוך המבדיל בין קודש לחול (משנ"ב סי' תרפ"א סק"ב, ועיי' סי' רצ"ט ס"י).

אבילות

א. אבל רח"ל (תוך י"ב חודש על הוריו או תוך שלושים על שאר קרובים), יכול להתפלל לפני העמוד שחרית, אך לא יאמר הלל כש"ץ, מפני שצריך לאומרה בשמחה. [56] הרבה נוהגים שאין האבל עובר כש"ץ כלל בימי חנוכה. [57] מרנא השבט הלוי זצ"ל בשנת אבלו על אמו ע"ה לא התפלל לפני העמוד בחנוכה (הליכות שבט הלוי).
ב. בתפילת מנחה ומעריב יכול האבל להיות ש"ץ (שבט הלוי חנוכה פט"ז). [58]

[49] משנ"ב סי' תרע"ז סק"ז. שיש מחלוקת האם צריך לברך לכן כתב המשנ"ב שידליק לפני שמדליקים בביתו.
[50] עיי' במשנ"ב סי' תרע"ז סק"ז שכתב דאין ראוי לצאת יד"ח מבעל הבית דאתו למחשדי. ומ"מ במקום שנהגו שרק בעל הבית מדליק, ליכא חשד.
[51] בחנוכה יש שני דינים: א. הדלקת הנרות שהוא פרסום הנס. ב. גם אם אינו מדליק, יש דין לברך ברכת הרואה - 'שעשה נסים'. ולכן אף אם אינו מדליק, צריך לראות, ולברך שעשה נסים, ולכן ישמע הברכות מהמדליק.
[52] ויש אומרים, שאם בעלה לא מדליק בביתם אלא במקום אחר, אינה יוצאת בהדלקתו, וצריכה להשתתף בפרוטה, ולשמוע הברכות (לקט יושר עמ' 152, שבות יצחק בשם הגר"ש אלישיב זצ"ל הגר"ש אויערבך זצ"ל והגר"נ קרליץ זצ"ל - נר חנוכה).
[53] ולרווחא דמילתא יאכל שם מלוה מלכה (שבה"ל חנוכה). - ודעת הגר"ש אויערבך זצ"ל 'דתמיד מדליק היכן שהיה בשבת, שזהו המשך של מה שהיה דר שם בשבת' (שלמי תודה עמ' רל"ט). ובהליכות שלמה (עמ' רע"ט) כתב שישנה חצי שעה לאחר הדלקתו. וכע"ז כתב בספר פניני חנוכה בשם הגר"ש אלישיב זצ"ל אם חוזר מאוחר לביתו ולא עשה שליח להדליק בביתו, יכול במוצאי שבת להדליק מדין אכסנאי ואף לברך, ויכול להדליק במוצ"ש קודם צאתו לדרך, דכל זמן שלא עקר משם דינו כאכסנאי אע"פ שאין דעתו לאכול כאן עוד. (ס' נר חנוכה פ"ד הי"ג).
[54] בס' דרכי חיים ושלום אות תת"ט כ' שבמוצאי שבת ידליקו קודם עלינו לשבח. וכן הוא מנהג בעלזא וקארלין. ומנהג בריסק להדליק קודם קדיש תתקבל. - שו"ת תשובות והנהגות ח"ב סי' של"ו עיי"ש הטעם.
[55] ודעת הרה"ק רבי שמואל שמעלקא מניקלשבורג זצ"ל להלכה כדעת הט"ז, (ס' מאור ושמש פ' מקץ ד"ה 'וישא' בשם החוזה מלובלין זצ"ל).
[56] משנה ברורה סי' תקפ"א סק"ז.

[57] עיי' משנ"ב סי' קל"ב בקונטרס מאמר קדישין שכתב, דבימים שאין אומרים למנצח ואל ארך אפים, אין לאבל להתפלל כש"ץ. ובסי' תקפ"א סק"ז כתב, שהגר"א לא נתן לאבל להתפלל שחרית כש"ץ. ובסי' תרע"א סקמ"ד כתב, דאבל מתפלל מנחה ומעריב כש"ץ. מרנא החת"ס לא הניח לאבל להתפלל שחרית כש"ץ (מהר"ם שי"ק או"ח סי' קפ"ג).

[58] עיי' משנ"ב סי' תרע"א סקמ"ד. - ובשו"ת יד סופר סי' ל"ז כתב בשם זקנו הכתב סופר, שלא הניח לאבל להתפלל כש"ץ אפילו מנחה ומעריב. וכן הורה הרה"ק בעל דברי יואל זצ"ל. וכן פסקו הגר"מ פיינשטיין והגר"ח קניבסקי זצ"ל (אור ישראל עמ' רע"ו).

ג. לגבי אמירת הלל בחנוכה בבית האבל רח"ל, נחלקו הפוסקים. דעת המשנ"ב (סי' קל"א סק"כ)

דלא יאמרו בבית האבל, אך המתפללים יאמרו אחר כך בביתם, והאבל עצמו לא יאמר (משנ"ב

סי' תרפ"ג סק"א). ודעת הרבה פוסקים דיאמרו הלל בבית האבל, כיון שהלל הוא חובה מתקנת חכמים, ולכן

גם האבל חייב בו ויאמר גם האבל (שו"ע הרב סי' קל"א ס"ה, רע"א בהגהותיו לדרך החיים. ישא יוסף ח"א סי' קמ"ח בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל).

ובשו"ת תשובות והנהגות (ח"ג סי' רי"ז) כתב שיאמר האבל הלל אבל הברכה ישמע ויצא מהש"ץ, היות והמשנ"ב פסק דלא יאמר.

ד. מותר ללכת לבית החיים בחנוכה (מבית לוי).

ה. מסיבות הנערכות בחנוכה, לא ישתתף בהם אבל [59]

מאכל הסופגניה

א. האוכל סופגניה, מברך עליה בורא מיני מזונות, [60] ולאחריו ברכת מעין שלש [61]

ב. האוכל בתוך הסעודה לשובע, [62] אין צריך לברך עליה, לא לפני אכילתה ולא אחריה.

ג. האוכל בתוך הסעודה לתענוג ולקינוח, [63] מן הראוי הוא שיכוון בברכת המוציא לפטור הסופגניה, או שיברך על דבר אחר

שברכתו מזונות [נילוש במי פירות וממולא דק וקשה], ונאכל לתענוג [כגון ביסלי], ויפטור הסופגניה. ולדעת השו"ע הרב (סי' קס"ח

סקט"ו) יכול לברך על הסופגניה בורא מיני מזונות [64]

יתר הלכות חנוכה בהרחבה עיין בספרי "אוצר הליכות" מועדים

[59] שמעתי מהגר"מ שטיין שליט"א בשם מרנא השבט הלוי זצ"ל. עיין רמ"א יו"ד סי' שצ"א ס"ב. ועיין שם בבית לחם יהודה, ובגליון מהרש"א. - והכרעת החכמת אדם כלל קס"ו ס"ב לאסור. וכן כ' באגרות משה יו"ד ח"ג סי' קס"א. - ועיין עוד ס' פני ברוך פ"כ הערה ס"ח בשם מנחת יצחק, ובהליכות שלמה פי"ז הי"ג שכתבו להתיר.

[60] ד' הט"ז סי' קס"ח סק"כ דכיון דבסוף מטוגן בשמן, נעשה פת הבאה בכיסנין, כמו נילוש בשמן. ועיין ביאור הלכה ד"ה וכל זה.

[61] בברכת מעין שלש אין מזכירין של חנוכה, ומבואר במחצית השקל סי' ר"ח סק"ח, הטעם בשם הלבוש כיון ד'על הנסים' היא הודאה, ראוי להזכירו בהודאה, דהיינו בתפלה במודים קודם ועל כולם, ובבהמ"ז קודם ועל הכל, דשם מזכירים הודאה, משא"כ בברכה א' מעין ג', שאין בה הודאה שראוי לסמוך לה הודאה דעל הנסים, כ"א במה שאומר ונודה לך על הארץ וכו', ושם אינו ראוי להפסיק, שיהיה מעין חתימה סמוך לחתימה. והלחם חמודות כתב הטעם כיון שלא מצינו להזכיר מעין המאורע כ"א בירושלמי, ושם לא הזכיר חנוכה ופורים, ואפשר הטעם כיון שלא הוזכרו בתורה עת"ד.

[62] עיין הליכות שלמה שהביא בשם הגרש"ז אויערבך זצ"ל, "דלא מיבעיא בסופגניות גדולות כאלו הנמכרות בשוק שמשביעות טובא, אלא אף העשויות בבית והם קטנות מאלו, וגם רכות יותר, גם הם משביעות עכ"פ קצת. ולכן נראה שבאכילתם יש קצת כוונה לשם שביעה וא"צ לברך". - הליכות שלמה פי"ז ה"ה.

[63] עיסה שבלייתה עבה (קמח ומים), וסופה בישול או טיגון. - הביא בזה השו"ע (סי' קס"ח ס' י"ג) שתי דעות ד' רבינו יונה והרמב"ם שמברך עליה בורא מיני מזונות. ודעת רבינו תם דכל עיסה שתחילתה עבה אפילו אם בסוף בישלה או טיגנה, מברך עליה המוציא. וכ' הרמ"א "ונהגו להקל". והמחבר מסיים "ורא שמים יצא ידי שניהם". וכתב הביאור הלכה ד"ה וירא שמים וכו' שיכוון לפטור בברכת המוציא, ויכוון לאכלו למזון, ולא לקינוח.

[64] שמעתי מהגר"מ סירוטה שליט"א שהיות והשו"ע הרב כתב "ונהגו להקל כדעה ראשונה" לאחר "ירא שמים יוצא ידי שניהם" הכרעתו לנהוג כדעה ראשונה.

פסקים רבים
החושפים אור
לראשונה

הבא הלכה לביתך

ספר

אוצר הליכות למועדי השנה

מאת הרה"ג רבי אלטר אליהו מרמורשטיין שליט"א
רב ומו"ץ בברכפלד

תמצית הלכות והנהגות
לחנוכה ושאר מועדים ותעניות.

בשפה ברורה השווה לכל נפש

מיוסד ע"פ פסקי מרנא השבט הלוי זצ"ל
ויבלחט"א גדולי תלמידיו שליט"א

ניתן להשיג בחנויות הספרים המובחרות
הפצת הספר: עטרת סופרים או לכמויות בטלפון: 0527140520

יוצא לאור ע"י מכון "אוצר הלכות"
לתשומת לבכם לנוחיותכם השתדרגנו בעיצוב חדש החל מגיליון הבא
לקבלת הגליון A303570102@GMAIL.COM